

**INTERVENCIONISME I
DEPRESSIÓ ECONÒMICA;
LA VILA DE CONSTANTÍ EN EL PRIMER
FRANQUISME (1939-1951)**

Montserrat Duch i Plana

1. INTRODUCCIÓ

El període de l'autarquia⁽¹⁾ pretén l'autosuficiència econòmica i es configura sobre la base d'una opció ideològica en la construcció del «*Nuevo Estado*» les característiques de la qual són un conservadurisme social i econòmic, ordenancisme i jerarquitització en el funcionament de l'economia, independència de l'exterior i implantació de l'Estat totalitari feixista. És la concreció en la regulació de les condicions laborals d'una opció de classe conservadora, d'una política exterior sobre la base de l'autosuficiència i l'aïllacionisme i d'un complex mecanisme d'intervenció del poder polític en les relacions productives. La conseqüència de tot això serà una depressió econòmica a Espanya entre 1939 i 1950 en una conjuntura de desfeta social i productiva derivada de la guerra civil.

Aquest nou ordre econòmic suposava la ruptura dels mecanismes de mercat pel que fa a la producció i comercialització. Si bé no engendrà un sistema retributiu eficaç sí que afavorí l'especulació i la desorientació econòmica. És així que entre 1939 i 1945 es viurà un enorme caos productiu com mostra l'evolució de la renda per càpita⁽²⁾ derivada del comportament del sector agrari principalment, ja que la meitat de la població activa depenia de l'agricultura.

Autarquia i intervencionisme són els trets directors d'una política econòmica coercitiva⁽³⁾ que tot i l'ordenament legal donava lloc a l'expansió d'un important i paral·lel mercat negre. Racionament, estraperlo, fiscalia de taxes, comissaria d'abastiments i transports, inflació, misèria... són manifestacions que la memòria popular conserva d'aquell primer franquisme.

(1) Entre d'altres cal esmentar obres com *El capitalismo español. De la Autarquía a la Estabilización (1939-1950)*. Madrid, Edicusa, 1973. *Els anys del franquisme*, Barcelona, Dopesa, 1978. *Història Econòmica de Catalunya*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1989, volums 4 i 5. MOLINERO, C. i P. YSAS, «*Patria, justicia y pan*». *Nivell de vida i condicions de treball a Catalunya 1939-1951*. Barcelona, la Magrana, 1985. *El primer franquismo. España durante la II Guerra Mundial*. Madrid, siglo XXI, 1989. RIBAS MASANA, A.. *L'economia catalana sota el franquisme 1939-1953*. Barcelona, Edicions 62, 1978. ROS HOMBRAVELLA, J.: *¿Qué es la economía franquista?*; Barcelona, La Gaya Ciencia, 1977.

(2) 1931: 8.413 ptes/habitant;
1935: 8.520 ptes/habitant;
1940: 5.789 ptes/habitant;
1945: 5.401 ptes/habitant.

Vegeu *Capitalismo español*, p. 51. TAMAMES, R.: *La República. La era de Franco*. Madrid, Alianza, 1977, 6ena. edició, p. 387.

(3) *Capitalismo español*, ps. 203-208. *Història Econòmica de Catalunya*. Vol. IV, ps. 136-138.

2. EL CONSTANTÍ DELS ANYS QUARANTA

Un informe municipal datat al 1942⁽⁴⁾ permet una aproximació a la realitat del poble i fa més entenedora la vida quotidiana dels seus habitants per analitzar més endavant la traducció de l'intervencionisme econòmic⁽⁵⁾ d'aquells anys pel que fa a la producció agrària local i als racionaments.

Constantí compta amb 2.054 habitants, disposa d'un cementiri amb capacitat per a 850 sepultures i un servei funerari que presta un cotxe de cavalls. L'escorxador compta amb aigua corrent i consta d'una nau de sacrifici i una petita oficina. Pel que fa a l'abastiment d'aigua hi havia 8 fonts públiques i només 83 cases amb aigua potable de la xarxa a domicili. També hi havia 4 abeuradors i dos rentadors, un d'aquests descobert «*para infecciosos*», l'altre amb capacitat per a 46 «*lavanderas*» amb una estructura que «*tiene una pila para fregar la ropa y otra para enjugar, cubierto por sus cuatro lados*». La xarxa de clavegueres era encara insuficient i arribava a 250 cases, altres 350 tenien pous negres. Només hi havia 400 metres quadrats de carrer pavimentat. El nombre de vivendes era de 445 d'unifamiliars, 63 plurifamiliars i 81 cases de pisos que fan un total de 478 cases, 200 tenien corral adossat i 86 hort o jardí, hi havia altres 108 locals i patis. La classe de construcció de l'època era de mamposteria, ciment armat i totxo. Existia una caserna per a la Guàrdia Civil amb 5 pabellons i una escola pública i una altra de privada regentada per monges. El servei telefònic era a càrrec d'una central i hi havia 9 abonats. Funcionava un petit hospital amb 4 places, un menjador de l'«*Auxilio Social*» i una «*cocina de Hermandad*». Al poble només hi havia 2 omnibusos i 1 cotxe de luxe així com 300 carros. La distribució de la superfície del terme era de 44 hectàrees de zona urbana, 1.882 d'agrícola en secà i 1.164 en regadiu així com 4 hectàrees forestals. El personal a càrrec del municipi eren el secretari de l'Ajuntament i 1 auxiliar, el metge, el farmacèutic i el veterinari, la matrona, l'agutzil, 2 guardes i l'encarregat del cementiri. Existia una cooperativa per a compra d'adobs i una «*Hermandad de socorros mútuos para labradores*». La població activa es distribuïa, segons l'estadística, en 500 agricultors, 46 rendistes, 66 industrials, 5 professionals lliures, 10 empleats públics, 15 altres assalariats i agricultors, 3 altres d'industrials, 18 jubilats, 12 que tenien més d'una professió i 6 homes en atur permanent i 12 de manera estacional. Existien 33 comerços, 12 tallers, 1 café, 1 cine, 1 bar i 1 taberna. Segons l'Estadística els béns afectats per la guerra es redueixen a l'Església per un valor aproximat de 150.000 ptes. Les necessitats més importants del municipi són l'acabament de la xarxa de clavegueram, la construcció de voreres i cases per a mestres, inversions que s'evaluen en unes 300.000 ptes. El Constantí del 1942 comptava amb dues fàbriques de totxanes i teules que ocupaven 10 obrers, i dues de fusta que donaven feina a 26 treballadors, hi havia 2 molins de farina, 7 d'oli amb 10 treballadors en conjunt, 2 de vi que ocupaven 6 persones i altres 3 fàbriques d'alcohols amb 6 assalariats. Com és

(4) ARXIU MUNICIPAL DE CONSTANTÍ (AMC). Lligall «*Varias Campañas Aceiteras*».

(5) Per a la confecció d'aquest article hem treballat bona part de la documentació que conserva l'Arxiu Municipal com ara Actes de Sessions, Registres de Correspondència i molt especialment els següents lligalls de documentació: ABASTOS (1943) (1942-50) (1948-50) (1948-51). PARTES DE DOCUMENTOS DE ABASTECIMIENTOS (1948-1949). ACEITES 1949-1950. VARIAS CAMPAÑAS ACEITERAS. A més de l'escassa documentació que serva l'Arxiu Històric de Tarragona procedent de la Comissaria Provincial de Abastecimientos y Transportes que es redueix als «*Mapas Nacionales*» de 1943, 1944 i 1946 d'abast provincial.

evident la major part de la població treballava la terra i el volum de producció agrària, segons l'Estadística, era de 45 tones de blat, 20 de civada, 2 de moresc, 2 de bot, 44 de llegums, 85 de fruites, 110 de verdures, 60 de patates i 80 d'altres tubercles. Es produïen tanmateix 55.000 litres d'oli, 25.000 hectolitres de vi i unes 12.500 dotzenes d'ous. El cens ramader era de 40 caps de boví, 124 mules, 47 cavalls, 48 rucs, 180 d'oví, 40 porcs, 150 cabres, 30 apícoles, 2.000 d'aviram i 800 d'altres. Segons això és lògic que la contribució rústica fos la més quantiosa amb 562.436 ptes., mentre que la industrial era de 15.582, la pecuària de 26.414 i la urbana de 11.700 pessetes.

Els homes i dones del Constantí dels anys quaranta havien d'afrontar la nova realitat derivada del desenllaç de la guerra, que produí morts i exiliats⁽⁶⁾, havien de refer l'agricultura i sobreviure en el nou règim intervencionista, autàrquic, autoritari i repressiu. Així, a tall anecdòtic, només esmentarem l'obligació de contribuir en donatius per les Campanyes de Nadal, l'ajut a estudiants necessitats que segons desig del Caudillo «*de no permitir que se malogre ninguna inteligencia por carencia de medios económicos*» o la contribució derivada de la campanya del «*Plato único y día sin postre*» que afectava tothom ja que els morosos eren titllats de «*faltos de patriotismo*». Aquesta campanya s'endegà el setembre del 1939 i suposava una recaptació mensual propera a les 1.500 ptes. amb quotes proporcionals en funció de la renda familiar⁽⁷⁾. Això, les declaracions de collites, el racionament alimentari i un estricte control administratiu de les persones sobre la base dels salconduits generaren unes negatives condicions de vida que provocaren pèrdues demogràfiques a Constantí prou significatives ja que els 2.193 habitants del Cens de 1930 no es recuperarien fins molt avançada la dècada dels cinquanta⁽⁸⁾.

3. UNA AGRICULTURA INTERVINGUDA

La política econòmica franquista de signe autàrquic provocà la devallada en la producció agrària, com de la resta de les magnituds econòmiques⁽⁹⁾, ja que es redueix

(6) Vegeu *Constantí durant la Guerra Civil* de M. Duch i A. Giné a *Estudis de Constantí 3*, editat per l'Ajuntament al 1987, ps. 95-127. El llibre de registre de sortida de Correspondència municipal dóna compte d'un ofici tramès al Govern Civil on s'hi fa constar que són 54 les persones entre detinguts i exiliats que romanen fora de la vila, és datat al gener de 1940.

(7) AMC. lligall «*Varias Campañas Aceiteras*». Conserva els impressos de recaptació mensual del «*Día del plato único*» i «*Día semanal sin postre*» entre agost de 1939 i desembre de 1940 que van, respectivament, de 1.472,05 ptes. pel primer concepte i 163,55 pel segon, mentre que la corresponent al desembre de 1940 és de 1.473 pessetes. Quantitats que eren recaptades mitjançant fitxes de l'Ajuntament i ingressades al compte del Banc d'Espanya «*Fondo de Protección Benéfico Social*».

(8) L'evolució demogràfica regressiva de Constantí durant el primer franquisme es reflecteix en els censos d'habitants que es conserven a l'Arxiu Municipal.

1930	2.193	1950	1.900
1940	1.952	1955	2.017
1945	1.959	1960	2.395

Vegeu tanmateix els treballs de S. Roquer i M. Duch publicats a *Estudis de Constantí*, 3 i 4, respectivament. «*Constantí de pueblo agrícola a núcleo residencial del area metropolitana de Tarragona-Reus*» i «*La immigració a Constantí (1960-1985)*».

(9) La producció industrial es redueix en un 31%, la renda per càpita en un 28,3%, els salaris dels treballadors tèxtils en un 50% respecte al 1936 mentre que el cost de la vida gairebé es triplicà entre 1939 i 1947. BALCELLS, A.: *Història dels Països Catalans*. Barcelona, Edhasa, 1980, vol. II, p. 695. *Història Econòmica de Catalunya*, vol. IV, ps. 176-182.

en un 21,3% al 1939 respecte a 1935 i de fet que no es recuperarà fins al 1955, respecte als índexs dels anys trenta. Al 1950 la productivitat del sector agrari equivalia al 57,7% de la de 1929; és per això que l'estat intervencionista no gosarà suprimir el racionament de queviures de primera necessitat fins al 1951.

La característica principal dels anys posteriors a la guerra és l'absolut estancament de la producció agrària a nivells molt inferiors als pre-bèl·lics. Segons xifres del *Consejo de Economía Nacional* els índexs de 1941-1945 se situen en nivells productius un 25% per sota del quinquenni 1931-1935. La producció cerealística ocupa el centre de la preocupació, ja que en depenia el proveïment i s'hi dedicava el 40% de les terres de conreu en el conjunt de l'Estat. Aquesta crisi agrària és imputable⁽¹⁰⁾ a tres factors bàsics: les dificultats en la importació de maquinària agrícola, la manca d'adobs i les condicions climatològiques adverses. Tot i amb tot el marc econòmic intervencionista del primer franquisme provocava l'ocultació de superfícies i produccions declarades entorn del terç del total per quasi tots els anys⁽¹¹⁾ que es canalitzaven en el circuit del mercat negre.

Els eixos de la política agrària en zona nacional es configuraren per la via de la liquidació de la Reforma Agrària de la 2a. República, la posta en marxa de zones conquistades i el problema dels excedents cerealístics. Amb la creació del «*Servicio Nacional del Trigo*» que fixava les superfícies de conreu i l'adquisició de totes les existències per a la distribució a industrials fariners o forners, assenyalant els preus de compra i venda segons el decret d'«*Ordenación Triguera*» del 23 d'agost de 1937. Tot això provocà la disminució del conreu degut als preus establerts no remunerables per als agricultors i que comportà el fracàs de l'intervencionisme i l'aparició d'ocultacions, mercat negre i burocràcia creixent.

La producció agrària serà objecte de preocupació política prioritària entre 1946 i 1950. Les dificultats en els proveïments bàsics perduren ja que fins al 1951 es mantindrà el racionament per a l'alimentació humana. Per això la política agrària se centra en els subministraments de blat i oli d'oliva i es justifica en el discurs del règim per les dificultats engendrades per la Segona Guerra Mundial, les destruccions de la guerra espanyola i la «*pertinaz sequía*» tot i reconeixent el bloqueig internacional pel que fa al proveïment d'adobs químics. L'altre flanc és la defensa de la reforma tècnica de l'agricultura espanyola basada en la política de regatges i colonitzacions, alternativa conservadora de la reforma agrària iniciada durant la 2a. República.

L'intervencionisme en la producció agrària és immediat a l'acabament de la guerra a Catalunya. La primera declaració de la collita que remet l'Ajuntament data del maig de 1939 segons els llibres de registre de la correspondència municipal. Una declaració⁽¹²⁾ signada per l'alcalde Josep Ras al 1941 estableix la següent distribució de conreus en les 3.281 hectàrees del terme:

(10) *Capitalismo español*, p. 47. *Història Econòmica...*, vol. V, ps. 155-170.

(11) *Ibidem*, p. 193.

(12) AMC. Lligall «*Varias Campañas Aceiteras*». La declaració corresponent a 1944 recull xifres similars i bé diferencia l'existència de 159 hectàrees de secà, 833 de terra fèrtil i 1.118 d'horta.

Conreu	Superfície	
Hortalisses i llegums	364 ha	69 àrees
Avellanes	1.127 ha	40 àrees
Cereals	913 ha	0,7 àrees
Vinya	324 ha	22 àrees
Oliver	276 ha	0,6 àrees
Garrofer	275 ha	46 àrees

La radiografia de la població activa, majoritàriament agrària, ens proporciona un primer recompte tramès al *Consejo Superior de Cámaras Oficiales Agrícolas* al 1939 quan el salari mitjà al terme era de 14 pessetes diàries.

Agricultors	Nombre
Joves 9-11 anys	62
Joves 12-16 anys	96
Joves 17-20 anys	83
Obrers 21-30 anys	180
Obrers 30-65 anys	485
Obrers + de 65 anys	75
Subsidiats de vellesa	17
Treballadors fixos	796
Treballadors eventuais	122
Petits propietaris i arrendataris	313

La primera declaració de mercaderies existents al terme presentada a la *Comisaría General de Abastecimientos y Transportes* (CGAT) és del novembre de 1939 i afecta als 220 productors, fabricants o magatzemistes residents al terme de Constantí que han de complimentar la corresponent declaració jurada sobre productes alimentaris, pinsos, combustibles, ramaderia i altres. Declaració que calia complimentar mensualment. En aquest cas incloïa, amb tot tipus de detalls, la següent suma total d'existències: 1.704 litres d'oli, 73 quilos de cigrons, 3.397 quilos de fesols, 5.008 de patates, 4 pots de llet condensada, 1 quilo d'arròs, 1/2 quilo de sucre i 5 quilos de lleties. Pel que fa a pinsos es contabilitzen 1.802 quilos de faves, 2.346 de morenc, 20.360 de palla a més de 212 de civada, 545 d'ordi, 720 de farratges i 301 quilos de sagó, així com 121.685 quilos de garrofes i 710.680 litres de vi.

Un conreu prou important a Constantí és l'oliver que es veurà subjecte als controls de producció a partir de 1939 i fins al 1959⁽¹³⁾ sota la prohibició d'arrancar els arbres. L'Arxiu Municipal conserva lligalls de documentació⁽¹⁴⁾ generats en aquest context intervencionista bé siguin declaracions de tenedors d'oli, propietaris que han mòlt les

(13) *Capitalismo español*, p. 239, 255-260.

(14) AMC. Lligall «Varias Campañas Aceiteras». La Comisión Reguladora de Aceites y Grasas de Barcelona endegarà un requeriment a l'Ajuntament perquè aquest no havia remès la declaració de fabricants d'oli durant 1939 a l'organisme corresponent. Aprofita per recordar l'obligació de complimentar les declaracions mensuals d'existències d'oli, àdhuc si tenen resultats negatius d'acord amb l'ordre del Ministeri d'Indústria i Comerç de 28 de febrer de 1939.

olives a les premses de la vila o a la Pobla de Mafumet o també l'expedició de les preceptives autoritzacions pel trasllat de l'oliva, la concessió de 399 targes de reserva de productors d'oli, o el repartiment a veïns no productors que al maig de 1940 és de 950 litres. Un organisme administratiu creat per a la fixació de preus és la Junta local de l'oliver que es constitueix al desembre de 1942⁽¹⁵⁾. Preus que com en tants altres productes patien múltiples oscil·lacions ja que si al desembre de 1942 el preu de l'oliva arbequina era de 70 pessetes els 100 quilos passarà a 60 pessetes a partir del desembre de 1943 i fins al gener de 1944, rebaixa que segons el llibre d'actes de la Junta «*es debido en el muy mal estado en que se hallan en estos momentos*». A partir del novembre de 1944 el preu puja a 100 pessetes, és de 104 al desembre i passa a 110 al gener de 1945 per tornar a les 60 pessetes l'octubre de 1947.

Els cereals eren també productes intervinguts, en les declaracions pertinents s'indica que la superfície total sembrada al 1940 és de 133'98 hectàrees i que suposa una diferència de 68 ha. d'increment de sembradura respecte a la mitjana dels deu anys agrícoles «*anteriores al Glorioso Movimiento Nacional*». La declaració inclou 134 propietaris que han conreat 78,64 hectàrees de blat, 31,34 d'altres cereals i 24 de lleguminoses de tardor. Un Edicte de l'alcalde, datat el 28 de juliol de 1941, recorda les normes del *Servicio Nacional del Trigo* sobre la reserva de consum familiar per productors de cereals que és de 200 quilos de blat o de sègol així com 150 quilos per a sembrar i que cal declarar tota la producció recol·lectada amb un error màxim admissible del 8%. Acaba recordant la llei de 2 de juny de 1941 que equipara les infraccions per declaracions jurades falses i ocultaments de collites amb delictes de rebel·lió... amb les penes que marca el Codi de Justícia Militar «*que como es sabido es de muerte para el Jefe de la misma, y reclusión perpétua a muerte para los demás que hayan tomado parte, asi como reclusión temporal para los que en algun modo auxiliien a la comisión de dichos actos*»⁽¹⁶⁾.

El vi i la producció d'avellanes, altres conreus d'importància al terme de Constantí, també seran objecte d'intervenció estatal. Al febrer de 1950 es relacionen un total de 34 productors que han d'ampliar declaració quan ja l'havien fet efectiva per un total de 37.729 quilos, més de sis-cents sacs d'avellanes. Tot i que només disposem d'aquesta dada, sabem que l'octubre de 1939 es complimentaren els impressos corresponents a la collita d'avellanes. Una altra informació puntual afecta un decomís de vi al juliol de 1939 amb la intervenció de la Guàrdia Civil al magatzem de Josep Gasol Gabiol segons que consta en el llibre de registre de la correspondència municipal.

(15) El llibre d'Actes es conserva en el lligall «*Varias Campañas Aceiteras*».

En la data de constitució la Junta estava integrada per Josep M. Ferré Ferré, delegat local de la CNS, Francesc Garriga Fortuny en representació dels venedors, Josep Plana Domingo, dels compradors i Jaume Vallvé Vidal «*olivarero que trabaja para si su cosecha de aceitunas*». Junta que és presidida per l'alcalde Josep Ras Solé.

Junta integrada per Josep Plana Monné, representant dels compradors, Josep M. Roig Serrà, dels venedors, Antoni Gens Bofarull i Fèlix Sabaté Palau «*elegidos en votación como olivareros*» i presidida per l'alcalde Josep Torrens Grau, al novembre de 1944.

(16) «*La política econòmica fou bàsicament autàrquica, amb un sever règim de cupos industrials i de racionament per a la població (tant d'aliments com de tabac) plenament insuficient, que afavorí la proliferació del mercat negre (el popular estraperlo) i la corrupció administrativa més increïble. Tot i que s'arribà a promulgar una llei en la qual el mercat negre era sancionat amb la pena de mort com tantes altres disposicions demagògiques del règim, no es portà mai a la pràctica*». *Els anys del franquisme*, p. 18.

4. 12 ANYS DE RACIONAMENTS

La política de control de preus i abasts s'inicia l'octubre de 1936 a la zona nacional i es confia als governadors civils que han de vigilar que els preus de venda de productes no siguin superiors als vigents el 18 de juliol, això sempre que l'alteració no sigui autoritzada per les Junes Provincials, organismes aquests que s'integren en el *Servicio de Abastecimientos y Transportes* a partir de febrer de 1938. És així que la posterior *Comisaría General de Abastecimientos y Transportes (CGAT)*, creada per llei al març de 1939 i reorganitzada per llei de 24 de juny de 1941, és la traducció concreta de la filosofia intervencionista en el control d'abastiments i preus. Assumirà la direcció dels racionaments d'articles de consum intervinguts i l'actuació de la repressiva *fiscalía de tasas*, amb la pretensió d'implementar mesures de rigor que acabin amb els abusos, l'especulació i els problemes dels abastiments.

La quantiosa normativa sobre racionaments, entre la qual destaca l'ordre del 14 de maig de 1939, pretenia assegurar el normal abastiment de la població, impedir l'acaparament d'algunes mercaderies i l'adopció d'un sistema, que tot i el seu caràcter temporal duraria 12 anys, de racionament de determinats productes alimentaris, per a organitzar la distribució dels quals es posaven en circulació les cartilles familiars, de tres categories en funció de la renda familiar, fins al 1943 quan seran substituïdes per cartilles individuals que a partir de l'octubre de 1944 constaven de dues parts, la documental amb les dades personals del tenidor i la justificativa o col·lecció de cupons diaris. L'evolució del nombre de cartilles de racionament a Constantí és decreixent ja que va de 1.715 al 1944, 1.595 al desembre de 1947, 1.599 al febrer de 1949, 1.582 al febrer de 1950 i 1.554 al gener de 1951.

Els usuaris es proveïen dels articles intervinguts (arròs, sucre, oli, sabó, cafè, xocolata, llet, bacallà, pasta de sopa, patates...) en les botigues del poble segons una assignació prèvia i rígida entre els diferents establiments⁽¹⁷⁾ que al 1950 era la següent per les 1.502 cartilles existents:

(17) Els establiments comercials de Constantí, segons el padró del març de 1943 eren 17. AMC lli-gall «Varias Campañas Aceiteras».

PADRÓ D'ESTABLIMENTS

Propietari	Classe	Carrer
Lluís Vila Cañellas	Ultramarins	Plaza José Antonio, 3
Jaume Vallvé Vidal	Ultramarins	General Mola, 8
Antoni Massó Gavaldà	Adrogueria	Generalísimo, 31
Rafael Bergadà Ravell	Adrogueria	Queipo de Llano, 20
Antoni Sarrà Ferré	Adrogueria	Generalísimo, 21
Joaquim Curull Vallès	Adrogueria	San Vicente, 4
Francesca Ollé Martorell	Adrogueria	Mártires Constantinenses, 5
Rosa Maduell Escardó	Adrogueria	Generalísimo, 16
M. Carme Sabaté Font	Adrogueria	General Mola, 5
Salvador Sans Batista	Fleca	Generalísimo, 25
Fèlix Roig Vidal	Fleca	General Mola, 15
Pilar Maduell Barbarà	Fleca	Queipo de Llano, 31
Martí Galvaldà Curull	Fleca	28 de Marzo, 15
Genoveva Carranza Nieves	Fleca	General Mola, 7
Fèlix Güell Casas	Carnisseria	Generalísimo, 1
Lluís Perelló Nicolau	Carnisseria	28 de Marzo, 1
Vda. de Pau Massó Grau	Carnisseria	Generalísimo, 9

Teresa Cerdà	367
Rosa Maduell	258
Dolors Serrà	193
Rafael Bergadà	218
Antoni Massó	172
Maria Rodríguez	97
M. Carme Sabaté	47
Pere Torrens	89
Carme Vallès	161

La CGAT tenia cura de la centralització, informació i estudi de preus i marges comercials pels detallistes. Al 1941 es crea la junta de preus que centralitza totes les decisions al respecte. Tot i l'intervencionisme la dinàmica dels preus és de creixement ininterromput amb fortes oscil·lacions entre 1945 i 1947, fet que ja hem observat en l'evolució del preu de l'oli que fixava la Junta local, increment elevat entorn del 8% entre 1948-1949, estabilització al 1950 i evolució a l'alça al 1951. Tendències generals que s'observen en els preus de venda d'alguns articles intervinguts a les botigues de Constantí.

EVOLUCIÓ DELS PREUS

	1943	1944	1948	1950
Arròs (quilo)	2,8	2,8	3,5 - 4,5	4,5
Cafè (quilo)	24	—	38	53
Oli (quilo)	4,6	4,6	8	10,2
Sucre (quilo)	3	3,6	7	10
Sabó (quilo)	3,5	3,75	5,5	6,5

A.M.C. Elaboració pròpia

Entre 1939 i 1945 el principal problema de la política econòmica era el de la subsistència física de les persones i el manteniment de les activitats econòmiques elementals mitjançant opcions intervencionistes que no es justificaren pels resultats obtinguts, inadequació que fou clara amb l'aparició de l'especulació i el mercat negre, conseqüències automàtiques del desequilibri del mercat⁽¹⁸⁾. Testimonis de l'època així ho ratifiquen tot i que cal fer avinent que pels medis rurals com Constantí les seqüeles de la manca d'aliments foren menors que a les ciutats pels components d'autosuficiència d'una agricultura encara que globalment intervinguda, que es complementava amb el recurs al mercat negre com tothom recorda. Tot seguit analitzarem els articles sotmesos a racionament i la seva disponibilitat durant el període 1939-1951 a Cons-

(18) ABELLÀ, R.: *La vida cotidiana en España bajo el régimen de Franco*. Barcelona, Argos Vergara, 1985, 2a. edició, ps. 85-95. RIBAS, A., op. cit., ps. 99,155.

ARTICLES RACIONATS

	Arròs (Kgs)	Sucre (Kgs)	Sabó (Kgs)
Juny 1941	3.000	510	—
Novembre 1943 . .	3.090	865	340
Juny 1944	810	820	345
Gener 1947	1.525	335	—
Maig 1950	750	225	346
Desembre 1950 . .	36	255	345

AMC. Elaboració pròpia

Un dels articles de consum fonamental era el pa que també fou subjecte d'intervenció estricta i de proveïment irregular. Si bé es calculava un cupo necessari de 15.400 quilos mensuals de farina, al gener de 1940, les quantitats oficials disponibles foren substancialment inferiors durant tot el període autàrquic ja que al desembre de 1946 el cupo era de 8.002 quilos, de 4.780 al desembre de 1948, de 4.200 al desembre de 1949 i de només 2.500 a l'octubre de 1950. Les declaracions dels forners sobre consum de farina s'inicien al maig de 1939 segons dades de la correspondència municipal. Sembla que els problemes de subministrament s'agreujaven en les èpoques de recollida dels fruits degut a l'increment de la població⁽²⁰⁾. La situació és crítica l'octubre de 1939 i l'alcalde es veurà obligat a gestionar a Saragossa la comanda de farina, prèvia autorització del Govern Civil, degut als controls en les transaccions en el territori⁽²¹⁾.

La distribució de les cartilles de racionament del pa, similar a d'altres queviures, era al gener de 1947 la següent:

Fleques	Racions			
	1a.	2a.	3.a	Total
Fèlix Roig Vidal	11	107	230	348
Salvador Sans Batista	6	135	286	427
Martí Gavaldà Curull	6	99	199	304
Pilar Maduell Barbarà	—	70	165	235
Genoveva Carranza Vives	—	15	88	103

(20) Increment que oscil·la entre 600 persones al setembre de 1939 i 400 l'any següent.

(21) «En vista de que la Delegación del Servicio Nacional del Trigo de esta provincia no puede servir a esta municipalidad el cupo de harina que le tiene señalada y de que hace unos dias que esta localidad no puede comer pan, esta Alcaldía ha hecho gestiones para ver si encontraba tan indispensable elemento de vida y como quiera que se le ha presentado ocasión para poder adquirir una partida de harina en la provincia de Zaragoza, cree oportuno pedir a V. E. la autorización correspondiente para ello, asi como tambien el permiso para poderla transportar desde Zaragoza a esta villa». AMC. Llibre Registre correspondència, ofici del 26 d'octubre de 1939.

El sistema de distribuci3 dels articles intervinguts no es normalitza fins al juliol de 1940 amb la intervenci3 de la CGAT. Anteriorment es racionava d'acord amb criteris fixats per l'alcaldia. Aix3 es feu amb els primers articles que arriben a Constant3 com ara 2 caixes de llet condensada per la lact3ncia d'infants i malalts al febrer de 1940, al mes següent amb el sucre a ra3 de 175 grs per habitants o 10 grs de caf3. La situaci3 es fa greu i es repeteixen sovintejades peticions de l'alcaldia al govern civil en demanda d'articles bàsics com ara l'arr3s i el sucre. La situaci3 s'alleugerir3 amb la incautaci3 d'un abundant lot de pasta de sopa a una botiga del poble, presumpte dip3sit clandest3 de pastes de sopa, que seran distribu3ts per l'ajuntament a preu de taxa oficial, segons la relaci3 de correspond3ncia municipal de l'abril de 1940.

A m3s dels articles esmentats m3s escadusserament arriben al poble cupos d'altres aliments com ara bacall3 (360 kgs al març de 1941), pastes de sopa (270 kgs al febrer de 1941), caf3 (79 kgs al juny de 1944), patates (255 kgs al maig de 1950), xocolata (95 kgs al febrer de 1950). Un dels queviures escassos era la llet condensada que 3s reclamada al govern civil al maig de 1940 per tal d'atendre els malalts de xarmpi3. Els proveïments es regularitzaran a partir de 1943 amb la tramesa mitjana mensual de 304 pots de llet, els beneficiaris dels quals s3n els infants i les dones embarassades a partir del sis3 mes que constitu3en un sector diferenciat del cens de racionament general amb un tractament m3s positiu, especialment en els darrers anys de la d3cada dels quaranta juntament amb les assignacions a l'hospital.

Vale n.º 416

GOBIERNO CIVIL DE LA PROVINCIA DE TARRAGONA
BENEFICENCIA - LOTES GRATUITOS DE NAVIDAD.

MUNICIPIO DE

Gabeza de Familia, D.

Domicilio

número de las cartillas de racionamiento de las personas

a su cargo

ARTÍCULOS POR INDIVIDUO

Aceite 1/4 de litro	Garbanzos 250 grs.
Arroz 500 grs.	Chocolate 100 id.
Jab3n 200 id.	Azúcar 200 id.
Pur3 250 id.	Pan (Dos raciones) 300 grs.

Tarragona, Diciembre 1943.
 El Gobernador Civil,

Núm. 416

Municipio de

VALES NAVIDAD 1943

Coloniales

2 raciones

Conservarse para su justificaci3 en el Gobierno Civil.

sin los cupones no tiene valor alguno.

NOTAS: Los coloniales y el pan deber3n ser retirados de las tiendas y panader3as que tienen asignadas cada cartilla.—Todo tal3n enmendado, ser3 nulo.—Los poseedores de los vales deben ir provistos de envases propios para retirar los artículos, contra entrega de los cupones correspondientes.

RESERVISTA DE ACEITE

DELEGACIÓN
de Abastecimientos
ABASTECIMIENTOS

UNA

LIBRE

COMISARIA GENERAL

ABASTECIMIENTOS Y TRANSPORTES

Colección de Cupones

Racionamiento

TERCERA CATEGORIA

Segundo Semestre 1948

297930

Serie T

Reserv. Doc. Abast. 1948-49

PRODUCTOR DE CEREALES PANIFICABLES

CUPONES DE PAN

HARINA DE TRIGO

CORRESPONDIENTES
AL 2.º SEMESTRE DE

1948

101501010148	010150	010150	010150
18 Julio 48	15 Julio 48	12 Julio 48	8 Julio 48
PAN	PAN	PAN	PAN
Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo
18 Julio 48	15 Julio 48	12 Julio 48	8 Julio 48
PAN	PAN	PAN	PAN
Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo
17 Julio 48	14 Julio 48	11 Julio 48	7 Julio 48
PAN	PAN	PAN	PAN
Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo
17 Julio 48	14 Julio 48	11 Julio 48	7 Julio 48
PAN	PAN	PAN	PAN
Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo
16 Julio 48	13 Julio 48	10 Julio 48	6 Julio 48
PAN	PAN	PAN	PAN
Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo	Harina Trigo
16 Julio 48	13 Julio 48	10 Julio 48	6 Julio 48

297930 2.º Semestre 48 CARNE 72 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 66 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 60 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 54 Serie T
297930 2.º Semestre 48 CARNE 71 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 65 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 59 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 53 Serie T
297930 2.º Semestre 48 CARNE 70 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 64 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 58 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 52 Serie T
297930 2.º Semestre 48 CARNE 69 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 63 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 57 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 51 Serie T
297930 2.º Semestre 48 CARNE 68 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 62 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 56 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 50 Serie T
297930 2.º Semestre 48 CARNE 67 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 61 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 55 Serie T	297930 2.º Semestre 48 CARNE 49 Serie T

A0182607

Serie C.—Núm. 11. **GUÍA PARA LA CIRCULACIÓN DE AZÚCARES Y GLUCOSA**

Provincia de **TARRAGONA**

Población **TARRAGONA**

PRINCIPAL.—D. **SAUGAR Y C.^a, S. L.**

en **camion a Constanti** y consignado a

D. **Alcaldía de Constanti** la expedición de

azucar de producción **nacional** que a continuación se expresa.

Y para su circulación por el interior de la Nación y a los efectos de lo dispuesto en la Ley y Reglamento vigente, expido la presente guía con cargo a mi cuenta corriente.

Número de bultos	Su clase	Marcas y numeración	Peso bruto en kilogramos	Cantidad neta, en número y letra, de azúcar, expresando si es de producción nacional o extranjera
6	sacos		347'200	(343 kgs) Trescientos cuarenta y tres kgs. azúcar de producción nacional.

13 MAY. 1950

(Fecha, firma y sello del expedidor.)

Saugar y C.^a, S. L.

Núm. 1019

Vale por un días

Queda visada y registrada esta guía y legalizada la autenticidad de la firma que antecede.

(Fecha, firma y sello del funcionario que lleva la cuenta corriente.)

REINTEGRACIÓN DE LA CIRCULACIÓN DE AZÚCARES Y GLUCOSA

Cartilla individual Mod. 12 (Ejemplar que se remitirá por correo a la Delegación del punto de destino.)

PROVINCIA DE TARRAGONA

DELEGACION de ABASTECIMIENTOS Y TRANSPORTES de Castellón

CONOCIMIENTO DE BAJA Nº 003375

D. Don... titular de la Tarjeta de Abastecimiento serie T ... núm. ... CAUSA BAJA en el día de hoy en el Censo, habiéndosele recogido la colección de cupones serie T ... número ... categoría ... de ADULTOS, por trasladar su residencia a ... provincia de ...

CUPONES CONSUMIDOS.—La colección de cupones recogida carece, por consumo, de los siguientes cupones:

CUPONES GENERALES PANIFICABLES

- PAN (1) del día de de 194... y los anteriores.
- ACEITE (2) de la semana
- AZUCAR de la semana
- LEGUMBRES y ARROZ (1) de la semana
- PATATAS (2) de la semana
- PASTA SOPA de la semana
- CAFE o CHOCOLATE de la semana
- VARIOS del núm. y los anteriores.

y los de semanas anteriores

CUPONES DE PAN LIBERADOS y pendientes de uso de los días

..... de la colección de cupones del ciclo en vigor en esta fecha.

Se le ha provisto de la cartilla provisional serie ... núm. ... de ADULTOS.

(Sello de la oficina)

El Jefe de Negociado,

(Firma legible)

ESTE EJEMPLAR NO ES VALIDO PARA CAUSAR ALTA EN EL CENSO

(1) Si el titular de este Boletín de Baja es reservista de este artículo, se consignará en la línea correspondiente: RESERVISTA.

(2) Si el titular de este Boletín de Baja es reservista de este artículo, se consignará en la línea correspondiente: RESERVISTA hasta de de 194..... (día) (mes)

Ministerio de Industria y Comercio

**COMISARÍA GENERAL
DE
ABASTECIMIENTOS Y TRANSPORTES**

Delegación Provincial de Tarragona

Sección Estadística y Racionamiento

Negociado 6.º

Número **02293**

Caduca este cupo el día

6 FEB. 1948

Liquidará hasta el día

10 FEB. 1948

Cupo núm. *1*

Pongo en su conocimiento, que con esta fecha he cursado las oportunas órdenes para que el almacenista D. Plana de Tarragona le facilite previo pago de su importe 394 kgs. (peso neto) de jabon para el abastecimiento de esa población durante Guero

los cuales deberá Vd. distribuir por cartilla de racionamiento en la proporción que al dorso se indica y previo corte de los cupones publicados en el anuncio correspondiente; cálculo hecho teniendo en cuenta el último censo de habitantes de esa localidad.

Los precios acordados son los siguientes :

De Almacenista a Detallista 4.10 ptas. kg.

De Detallista a público . . . 4.00 ptas. por *K*

Portes a cargo de Caja Compensación Detallista

Para retirar el expresado cupo, deberá librar al Almacenista el correspondiente recibo, avalado con el sello de esa Alcaldía.

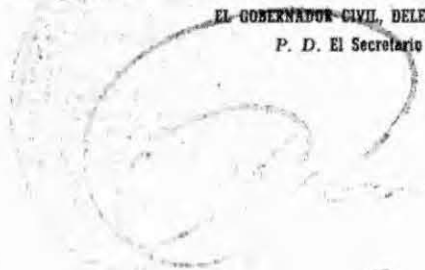
Una vez finalizado el reparto deberá remitirme debidamente cumplimentado el adjunto impreso, que deberá ser fiel reflejo del resultado que arrojen las liquidaciones que están obligados a presentar los comerciantes minoristas. Es decir, las cantidades que aparezcan como distribuidas han de responder siempre a una realidad efectiva, y de ellas, habrá de poseer esa Delegación Local el justificante correspondiente, que en este caso, el único admisible serán los cupones de la cartilla de racionamiento.

Dios guarde a Vd. muchos años.

Tarragona de de 194

EL GOBERNADOR CIVIL, DELEGADO PROVINCIAL

P. D. El Secretario Técnico,

Sr. Alcalde, Delegado Local de Abastecimientos y Transportes de

Constante

DORSO QUE SE CITA

<u>CENSO FAMILIAR</u>	153 ⁹	raciones a	0 ¹²	kg.	306 ⁴	kg.
<u>CENSO INFANTIL</u>						
Similar adultos.....	36	»	0 ⁴	»	14 ⁴	»
Lactancia mixta.....		»		»		»
» artificial.....		»		»		»
<u>CENSO COLECTIVO</u>						
Auxilio Social.....		»		»		»
Colegios y Seminarios.....		»		»		»
Conventos.....		»		»		»
Entidades Benéficas.....		»		»		»
Hospitales y Clínicas.....	6	»	6 ¹⁵	»	3	»
Sanatorios Antituberculosos.....		»		»		»
Hoteles, Fondas y Pensiones.....		»		»		»
Restaurantes, Casas de comidas y Bodegones.....		»		»		»
Transeútes.....		»		»		»
Cofradía Pescad. (Adultos).....		»		»		»
» » (Infantiles).....		»		»		»
Contingencias.....		»		»		»
<u>TOTAL ASIGNADO.....</u>					323 ⁸	kg.
Productores a deducir.....		raciones.		kg.		
Sobrante anterior.....						»
Depósitos por Fiscalía de Tasas.....						»
<u>TOTAL A DEDUCIR.....</u>						kg.
<u>A ENTREGAR POR EL ALMACENISTA.....</u>					324	»

OBSERVACIONES

NOTA.—Reitero la prohibición absoluta de disponer de los sobrantes sin previa autorización de esta Jefatura Provincial.

OTRA.—No se volverán a asignar nuevos cupos si no se ha recibido en esta Jefatura Provincial el adjunto impreso debidamente cumplimentado.

OTRA.— Los cupones justificativos de las raciones servidas a los transeútes, deberán acompañarse al adjunto impreso.

Lup. F. Sagrañes - Tarragona